

IVN-MEDEDELINGEN SEPTEMBER/OKTOBER 2017, NR. 23

In deze aflevering:

+ Komende evenementen

- ++ De wereld van Burnier
- ++ De woorden en de wegen
- ++ Activiteiten Zuid-Afrika Huis
- ++ Drongo Talenfestival
- ++ Frits van Oostrom over Jan van Brederode
- ++ Willem Kloos: 'Die moet een wereld in zijn boezem dragen'
- ++ VIOT-conferentie 17-19 januari 2018

+ Varia

- ++ In memoriam Willem van den Berg (1934-2017)
- ++ Pas verschenen (I): *P.C. Hooft en de ongeziene, eerste 'fontein' van Amsterdam*
- ++ Pas verschenen (II): *Neerlandica Wratislaviensia* 26
- ++ Schemerarchieven (23)
- ++ De werkbank (23)

1. KOMENDE EVENEMENTEN

1.1. De wereld van Burnier

[ingezonden mededeling van De Balie]

Mijn wereldbeeld is wel dat er allerlei manieren van bestaan en diverse niveaus van bewustzijn zijn. Ik geloof niet dat wat wij in ons alledaagse bewustzijn ervaren het allerhoogste is. Dat is voor mij ook op logische gronden onaannemelijk. Waarom zou het bij ons ophouden? Ik kan mij voorstellen dat, zoals er niveaus onder ons alledaagse bewustzijn of onder onze existentie zijn, er ook niveaus boven de onze zijn. En dat wij afkomstig zijn uit een wereld die de onze omvat, en waarin je weer terugkeert na de dood.

Voor een keer brengen wij de Plato-club weer samen. Het gezelschap dat Andreas Burnier op haar vijftigste oprichtte, dat bestond uit zeven jonge mannen die onder

haar inspiratie filosofische, psychologische en literaire werken bestudeerden. We spreken met **Oek de Jong**, **Chris Rutenfrans** en **Willem-Jan Otten**, onder leiding van **Yoeri Albrecht** over Burniers opvattingen en gedachten over de kosmos.

Wanneer: zondag 17 september, 20.00 u.

Waar: De Balie, Kleine-Gartmanplantsoen 10, Amsterdam

Toegang € 12,- (normaal tarief)

[Bestellen](#)

1.2. De woorden en de wegen

[ingezonden mededeling van Perdu, Amsterdam]

Hoe word je dichter? Welke wegen staan je in het huidige literaire landschap ter beschikking om te gaan publiceren, te gaan optreden, of beter te worden als jonge dichter? En hoe vormen de tijdelijke gemeenschappen van de poëzie – de schrijfopleiding, de poetryslamwereld, het chapbookcircuit, het digitale tijdschrift – het schrijverschap van hedendaagse dichters?

In **De woorden en de wegen**, een themanummer van *Kunsttijdschrift Vlaanderen*, onderzochten Xavier Roelens en Laurens Ham deze vragen. In het openingsprogramma van het nieuwe seizoen slaan Perdu, deBuren en *Kunsttijdschrift* de handen ineen. Met dit themanummer als inspiratiebron onderzoeken ze op welke manieren ongedebuteerde stemmen in een veranderend literair klimaat zich naar hun publiek navigeren.

Vlaamse en Nederlandse dichters en essayisten gaan met elkaar in gesprek over de richting van de jonge poëzie, over de manieren waarop gemeenschappen kunnen ontstaan en weer ontbinden, en over het praktische en ideologische bestaan van de dichter vandaag.

Met: Dominique De Groen, Çağlar Köseoğlu, Roelof ten Napel, Xavier Roelens, Laurens Ham, Anton Steen, Radna Diels, Runa Svetlikova & Harm Hendrik ten Napel

Wanneer: vrijdag 22 september, zaal open: 19.30 u.; aanvang: 20.00 u.

Entree: € 9 / € 6

Waar: [Perdu](#), Kloveniersburgwal 86, Amsterdam

1.3. Activiteiten Zuid-Afrika Huis

[ingezonden mededeling van Corine de Maijer, Zuid-Afrika Huis, Amsterdam]

Dinsdag 26 september

Leeskring Zuid-Afrika Huis

Lon Veering bespreekt *Die donker god* van Fransi Phillips

Waar: Zuid-Afrika Huis, Keizersgracht 141-c, 1015 CK Amsterdam

Tijd: 19.00 uur koffie, 19.30 uur aanvang

Kosten: € 2,50

Aanmelden: tel. 020-6249318 of per e-mail: bibliotheek@zuidafrikahuis.nl

Donderdag 28 september

Yesterday - speelfilm in het Zuid-Afrika Huis

(Zuid-Afrika, 2004, 96 min, Zulu gesproken, Engels ondertiteld)

Regie: Darrell Roodt

Met: Leleti Khumalo, Lihle Myelase, Kenneth Khambula e.a.

De film gaat over een verhaal en de reis van een jonge moeder, Gisteren (Leleti Khumalo), die ontdekt dat ze AIDS heeft. Haar man, een migrerende mijnwerker in Johannesburg, wijst haar bruut af, ondanks het feit dat hij haar heeft besmet. Zij keert terug naar Rooihoek (Zululand) en koestert nog één grote droom: lang genoeg te blijven leven om haar dochter, Beauty, naar school te zien gaan.

Dit is de eerste commerciële feature-length film, die is geproduceerd in Zulu.

De film was genomineerd als "Best Foreign Language Film" bij de Academy Awards.

Waar: Zuid-Afrikahuis, Keizersgracht 141-C, Amsterdam

Zaal open: 19.00 uur / aanvang 19.30 uur

Toegang: € 7,50

Reserveren: evenementen@zuidafrikahuis.nl

De derde editie van de *Week van de Afrikaanse roman* vindt plaats van vrijdag 29 september t/m zondag 8 oktober. Schrijvers en artiesten die dit jaar deelnemen zijn Willem Anker, Andries Bezuidenhout, Amy Jeptha, Suzie Matlholo, Rudie van Rensburg en Ingrid Winterbach.

[De meest actuele informatie en een programmaoverzicht](#)

Maandag 2 oktober

Extra leeskring: Ingrid Winterbach in gesprek met Ena Jansen

Op speciaal verzoek van de leden van de leeskring van het Zuid-Afrika Huis vindt er op maandag 2 oktober aanstaande een extra bijeenkomst plaats. Op deze avond gaat Ena Jansen, emeritus-hoogleraar Zuid-Afrikaanse literatuur aan de Universiteit van Amsterdam, in gesprek met de Zuid-Afrikaanse schrijfster Ingrid Winterbach.

Tijdens dit gesprek zal de roman *Vlakwater* (2016) centraal staan. Ingrid Winterbach is een van de deelnemers aan de Week van de Afrikaanse roman, die van 29 september t/m 8 oktober op verschillende locaties in Nederland en Vlaanderen wordt gehouden. Winterbach is momenteel misschien wel de meest bekroonde schrijfster in de Afrikaanse literatuur. *Vlakwater* is onderscheiden met de *WA Hofmeyr-prys vir Afrikaanse fiksie*. De jury beschreef het boek als ‘‘n besinning oor die rol en aard van kuns in roerige tye; ‘n moedeloze wekroep teen die tirannie van middelmatigheid en geestelike verolakking, asook ‘n soeke na mistieke rigtingwysers in ‘n andersyds onherbergsame heeal’. Meer informatie over Ingrid Winterbach en haar werk is [hier](#) te vinden. *Vlakwater* is snel en veilig te bestellen als e-book en via printing-on-demand (bestelcode 9780798176859). De avond is ook toegankelijk voor belangstellenden die geen lid zijn van de leeskring.

Waar: Zuid-Afrika Huis, Keizersgracht 141-C, Amsterdam

Zaal open: 19.00 uur / aanvang 19.30 uur

Reserveren: evenementen@zuidafrikahuis.nl

Toegang: € 2,50

Dinsdag 3 oktober

Avond over misdaadfictie, met Rudie van Rensburg, Peter Römer en Ingrid Winterbach

Sinds 1994 heeft de Afrikaanstalige misdaadfictie een hoge vlucht genomen. Deon Meyer is een wereldster en ook andere misdaadschrijvers als Karin Brynard, Chris Karsten, Chanette Paul, Martin Steyn en Irma Venter timmeren aan de weg. In dit rijtje past ook Rudie van Rensburg, dit jaar een van de deelnemers aan de Week van de Afrikaanse roman. Van Rensburgs romans vallen op door een mix van *crime*, actualiteit, kleurrijke personages, intrige en humor tegen het decor van Zuid-Afrika's adembenemende landschap. De onwaarschijnlijke held in zijn boeken is rechercheur

Kassie Kasselmann van bureau Nuweland in Kaapstad. Een wat sullige verschijning, met zijn hoogwaterbroek en onafscheidelijke rode windjack. Vrijgezel, postzegelverzamelaar, liefhebber van *Boeremusiek* en groene limonade. Zijn eigenzinnige manier om zaken op te lossen wordt hem door zijn superieuren niet in dank afgenomen. Maar het lukt hem, elke keer weer!

Rudie van Rensburg vormt de spil van een avond over misdaadfictie, dinsdag 3 oktober bij het Zuid-Afrikahuis in Amsterdam. Om te beginnen schetst Margriet van der Waal, de kersverse hoogleraar Zuid-Afrikaanse literatuur aan de Universiteit van Amsterdam, opkomst en bloei van de Afrikaanse en Zuid-Afrikaanse misdaadfictie sinds het einde van de apartheid. Daarna gaat moderator Ingrid Glorie met Rudie van Rensburg, Ingrid Winterbach en Peter Römer in gesprek over de geheimen van het vak. Terwijl van Rensburg een onvervalste misdaadschrijver is, is Winterbach een bij uitstek literaire auteur die handig weet te spelen met de kenmerken van het genre. En Römer kent – als producent van de televisieseries *Baantjer* en *Grijpstra & De Gier*, als schrijver van een nieuwe reeks Baantjer-boeken én als voorzitter van het Genootschap van Nederlandstalige Misdaadauteurs – het genre in Nederland als geen ander...

De boeken van Rudie van Rensburg en Ingrid Winterbach zijn verkrijgbaar als e-boek en printing-on-demand. Tijdens deze avond zullen er ook boeken te koop zijn.

Waar: Zuid-Afrikahuis, Keizersgracht 141-C, Amsterdam

Aanvang: 19.30 uur; zaal open vanaf 19.00 uur

Reserveren: evenementen@zuidafrikahuis.nl

Toegang: € 10,-

Donderdag 12 oktober

Mark Sanders: Learning Zulu - Lezing & Q& A

Waarom leer je Zoeloe? Toen Mark Sanders de taal begon te studeren, werd hem vaak die vraag gesteld. In *Learning Zulu* ontdekt Sanders hoe de Zoeloe-taal in de afgelopen 150 jaar van de Zuid-Afrikaanse geschiedenis een cruciale rol speelde op het gebied van eigendom, bezetting van land en uitsluiting. Sanders analyseert een complexe culturele geschiedenis en kijkt o.a. naar de "witte toe-eigening" van Zoeloe-taal, -muziek en -dans in de Zuid-Afrikaanse cultuur. Daarbij zoekt hij ook nadrukkelijk naar de rol van taalzuiverheid bij xenofobisch geweld in Zuid-Afrika en hoe een taalgeschiedenis en -politiek individuen in een meertalige samenleving beïnvloeden.

Mark Sanders wordt geïntroduceerd door Ena Jansen en zal na zijn lezing geïnterviewd worden door Carrol Clarkson, hoogleraar Engels aan de UvA.

Waar: Zuid-Afrika Huis, Keizersgracht 141-C, Amsterdam

Zaal open: 19.00 uur / aanvang 19.30 uur

Reserveren: evenementen@zuidafrikahuis.nl

Toegang: € 10,-, studenten € 5,-

Vrijdag 13 oktober

Boekpresentatie Wannie Carstens in het Zuid-Afrika Huis

Wannie Carstens over *Ons kom van vêr* en over zijn nieuwe boek *Die storie van Afrikaans, deel 1*.

Ons kom van vêr is een boek die de discussie over het Afrikaans als taal en de taal van de 'Afrikaans-sprekende bruine auteurs' bespreekbaar maakt. Het Afrikaans als taal wordt door verschillende groepen gesproken in Zuid-Afrika; de grootste groep is die van de kleurlingen, met zowel een Khoisan en black African achtergrond als een Aziatische origine. Maar het Afrikaans is ook de taal van onze slaven-voorouders. Madiba's (Nelson Mandela) waardering voor de taal van de grote groep kleurlingen komt vooral voort uit zijn wens om de diversiteit in cultuur, volk en taal binnen Zuid-Afrika te ondersteunen. Zijn verzoek - in Afrikaans - was om het zelfbewustzijn van de verschillende culturen te respecteren naast en met elkaar. Afrikaans is niet alleen de taal van de apartheid; Afrikaans is ook de taal van de zoektocht naar het nieuwe Zuid-Afrika en van verzoening. In dit boek laten de auteurs de Afrikaanssprekende kleurlingauteurs trots zijn op hun taal!

Hoogleraar Pieter Muysken (Radboud Universiteit) gaat in gesprek met auteur Wannie Carstens ook over deel 1 van het boek "Die storie van Afrikaans", waarin het Europese verleden van het Afrikaans expliciet wordt toegelicht. Dit boek maakt deel uit van een serie over de geschiedenis van de Afrikaanse taal.

Waar: Zuid-Afrika Huis, Keizersgracht 141-C, Amsterdam

Zaal open: 19.00 uur / aanvang 19.30 uur

Reserveren: evenementen@zuidafrikahuis.nl

Toegang: € 7,50

Donderdag 19 oktober

Jannie du Toit - Doep is nie dood nie – Zuid-Afrika Huis

Jannie du Toit: gitaar en zang

Susan Mouton: cello

Chanie Jonker: piano en Accordeon

Het programma 'Doep is niet dood nie' is een ode aan muzikant, schrijver en dichter Koos du Plessis. Hij overleed 1984 op jeugdige leeftijd, maar zijn nalatenschap blijft een bron van wijsheid, creativiteit en nog steeds levende muziek. Tijdens dit concert wordt duidelijk hoe levend en toepasbaar zijn kijk op het leven blijft en hoe treffend zijn liedjes (nog steeds) het leven beschrijven.

Waar: Zuid-Afrika Huis, Keizersgracht 141-C, Amsterdam

Zaal open: 19.00 uur / aanvang 19.30 uur

Reserveren: evenementen@zuidafrikahuis.nl

Toegang: € 15,-

Dinsdag 24 oktober

Film African Jim (aka Jim comes to Jo'Burg) in de Maand van de Geschiedenis
(Zuid-Afrika, 1949, 52 min, Engels gesproken)

Met: Daniel Adnewmah, Dolly Rathebe, The African Inkspots

Paul Faber, oud-Afrika conservator van het Tropenmuseum zal de film inleiden.

Een simpel verhaal van een plattelandsjongen die naar de stad komt om zijn geluk te zoeken. Hij heeft moeite om zich aan te passen aan het drukke stadsleven, maar vindt pas echt zijn draai als zijn zangtalent wordt ontdekt. Met behulp van muzikanten uit de townships (o.a. één van Zuid-Afrika's bekendste zangeressen uit de 1950s, Dolly Rathebe), was de film een sensatie voor het zwarte publiek, die nog nooit hun eigen helden op het scherm had gezien. Maar ook heeft de film een grote historische waarde; deze beelden uit het verleden weerspiegelen een levendige township-cultuur, die een paar jaar later door apartheid zou verdwijnen.

Waar: Zuid-Afrika Huis, Keizersgracht 141-C, Amsterdam

Zaal open: 19.00 uur / aanvang 19.30 uur

Reserveren: evenementen@zuidafrikahuis.nl

Toegang: € 7,50

1.4. Drongo Talenfestival

[ingezonden mededeling van Drongo Talenfestival, Monnickendam]

Ook dit jaar hebben we weer een tweedaags programma samengesteld vol met leuke sessies, interessante lezingen, uitdagende labs en actuele debatten. Benieuwd naar wat er allemaal te doen, zien en leren is? Kijk [hier](#) verder naar de blokkenschema's, de labs en de exposantenlijst.

Bijvoorbeeld: een sessie over jeugdliteratuur en een over laaggeletterdheid

Sara Van den Bossche is universitair docent jeugdliteratuur aan Tilburg University en zij vraagt zich tijdens haar sessie onder meer af hoe cultureel divers de

hedendaagse Nederlandse en Vlaamse jeugdliteratuur is. En waarom een kritische houding bij het lezen belangrijk is.

Tijdens het DRONGO talenfestival presenteert de taalindustrie de nieuwste innovaties, doen wetenschappers live onderzoek met het publiek in de labs, en wordt nieuw taalbeleid gepresenteerd.

Wanneer: vrijdag 29 en zaterdag 30 september van 10.00 tot 17.00

Waar: Beatrixgebouw van de Jaarbeurs (naast Utrecht CS)

[Kaartjes](#)

1.5. Frits van Oostrom over Jan van Brederode

[ingezonden mededeling van Arminius, Rotterdam]

Rond 1372 werd op het kasteel Santpoort Jan van Brederode geboren in de beste omstandigheden. Een kleine veertig jaar later sneuvelde hij roemloos, als ridderlijke huurling. Frits van Oostrom heeft in *Nobel streven: Het onwaarschijnlijke maar waargebeurde verhaal van ridder Jan van Brederode* zijn geschiedenis en heel de rijke wereld daaromheen, virtuoos gereconstrueerd en vervat in een meeslepend verhaal.

Wanneer: donderdag 19 oktober, 20.00 u.

Waar: [Arminius](#), Museumpark 3, Rotterdam

[Koop kaarten](#)

1.6. Willem Kloos: 'Die moet een wereld in zijn boezem dragen'

Een verscheurde foto, een bloedspuwing, een klopgeest, scheldsonnetten, een zelfmoordpoging, de grootste practical joke uit de Nederlandse literatuurgeschiedenis en de strijd om een felbegeerd manuscript. Hoe redde Willem Kloos de gedichten van zijn gestorven vriend Jacques Perk uit de handen van de oude garde? Waarom verviel dichter en literair beeldenstormer Kloos tot depressie en dronkenschap? Wat dreef Kloos ertoe zijn eigen portret te verscheuren, en waarom plakte een van zijn beste vrienden het weer aan elkaar?

Muziektheatergroep Oude Koeien brengt nu geheel geënceneerd de deels in blank verse geschreven, deels uit citaten uit brieven, gedichten en andere geschriften samengestelde tekst van Simon Mulder. Daarbij zorgen **zeldzame liederen op gedichten van de Tachtigers**, die door enigszins vergeten geraakte Nederlandse componisten als Diepenbroek, Dresden en Tusschenbroek zijn getoonzet, voor een onderdompeling in het Amsterdam van de late negentiende eeuw.

Tijdens de première op vrijdagavond wordt de inleiding verzorgd door voormalig dichter des Vaderlands **Ramsey Nasr**, die zijn gedicht 'Radicaal Intiem' over de Tachtigers voordraagt, en Roel Mulder, bierhistoricus, die het voor het eerst sinds de negentiende eeuw speciaal voor het festival naar recept uit de tijd van de Tachtigers gebrouwen **Haantjes Oostindisch Bier** van brouwerij De Kromme Haring presenteert.

Wanneer: première vrijdag 27 oktober; zaal open 19.30 u., aanvang 20.00 u.

Waar: [Tropentheater](#), Mauritskade 63, Amsterdam

→ Op 27 oktober om 17.00 uur in het Tropentheater: een gesprek met Bart Slijper, biograaf van Willem Kloos en schrijver van *Hemelbestormers* (Prometheus, 2017), over deze dichtersgroep uit de jaren '80 van de negentiende eeuw met o.a. voordracht, foto's en zeldzaam video- en audiomateriaal.

[Reserveren](#)

1.7. VIOT-conferentie 17-19 januari 2018

[ingezonden mededeling van Jacqueline van Kruiningen, RU Groningen]

Van 17 tot en met 19 januari 2018 vindt in Groningen de veertiende VIOT-conferentie plaats. Tijdens deze driedaagse conferentie van de Vereniging Interuniversitair Overleg Taalbeheersing staat het thema *Duurzame Taalbeheersing* centraal. In zeventig lezingen en zes symposia wordt de aandacht gevestigd op de vraag wat in

theorievorming, onderzoek en toepassingen op het terrein van de Taalbeheersing en de Communicatiekunde van blijvende waarde is.

Keynote-sprekers zijn: Charles Antaki (Loughborough University), Catherine Snow (Harvard Graduate School of Education), Dirk Geeraerts (KU Leuven), en Hans Hoeken (Universiteit Utrecht). Voertaal tijdens de conferentie is overwegend Nederlands, met twee keynote-presentaties in het Engels en een aantal lezingen in het Afrikaans. Direct na de conferentie, op vrijdagmiddag 19 januari, vindt het afscheidscollege plaats van Carel Jansen (Rijksuniversiteit Groningen). Voor meer informatie en registratie, zie www.viot2018.org

==> Kijk ook altijd even in [Neerlandistiek](#) (het vroegere Neder-L)

2. VARIA

2.1. In memoriam Willem van den Berg (1934-2017)

[ingezonden mededeling van Ton van Kalmthout, Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Amsterdam]

Eind 1986 liet Willem van den Berg in de gehoorzaal van het Haarlemse Teylers Museum de acteurs Henk van Ulsen en Jérôme Reehuis negentiende-eeuwse verzen voordragen, om te laten horen hoe die poëzie destijds moet hebben geklonken. Twee jaar eerder was hij benoemd tot hoogleraar moderne Nederlandse letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam en nu werkte hij aan een baanbrekend project. Dat stelde het culturele genootschapsleven aan de orde als een maatgevend, maar tot dan toe onderbelicht circuit in het literaire leven, een communicatieplatform dat de sterk retorische inslag van veel negentiende-eeuwse gedichten hielp verklaren. In 1988 werd ik, met een onderzoek naar multidisciplinaire kunstkringen rond 1900, opgenomen in Van den Bergs snel groeiende groep promovendi.

Uiteindelijk heeft hij zestien doctorates afgeleverd en daarnaast een aandeel gehad in de begeleiding van diverse andere promovendi. Hun proefschriften weerspiegelen

zijn brede werkterrein: de literatuurgeschiedenis van de tweede helft van de achttiende eeuw tot en met de naoorlogse periode. En het accent lag daarbij zeker niet alleen op de genootschappelijkheid en de voordrachtskunst. Verscheidene dissertaties lagen in het verlengde van zijn grootste wapenfeit, zijn eigen, inmiddels klassieke proefschrift *De ontwikkeling van de term 'romantisch' en zijn varianten in Nederland tot 1840* (1973). Het is een lijvige, begripshistorische en poëtische studie waar hij tot het eind van zijn leven trots op is gebleven, en terecht: bijna een halve eeuw later is het nog steeds het belangrijkste standaardwerk over de Nederlandse Romantiek. Het heeft zijn eerdere studies uit de jaren zeventig, over de vorm en functie – ook de literaire functie – van de achttiende-eeuwse brief een beetje aan het oog onttrokken, hoewel hij op dat terrein toch ook tot de pioniers heeft behoord, ook internationaal gezien.

Als hoogleraar Nederlandse letterkunde werd Van den Berg een van de aanjagers van de cultuurhistorische verbreding van dat vakgebied. Zodoende had hij ook promovendi met boekhistorische, theaterhistorische en vertaalhistorische projecten. Het getuigt van zijn grote intellectuele wendbaarheid. Alle door Van den Berg begeleide promotietrajecten hebben echter gemeen dat ze hun onderwerpen belichtten in hun internationale context. En dat brengt me bij een tweede vakverbreding die hij in gang hielp zetten. Afkomstig uit de vergelijkende literatuurwetenschap droeg hij op zijn eigen manier bij aan de internationalisering van de letterkundige neerlandistiek, zonder daar zelf overigens uitdrukkelijk de aandacht op te vestigen. Maar het is natuurlijk geen toeval dat zijn laatste, vorig jaar verschenen boek gaat over de negentiende-eeuwse uitgever Willem Gabriel Vervloet, die in Nederland handel dreef in buitenlandse tijdschriften en geïmporteerde en vertaalde literatuur.

Voor Van den Berg was een internationale inkadering een vanzelfsprekendheid, evenals de grondigheid die hij van zichzelf en zijn promovendi eiste. Wie bij hem een dissertatie schreef, heeft hij wel eens gezegd, diende voor de komende decennia een standaardwerk te leveren over zijn of haar onderwerp. Hij gaf zijn promovendi trouwens ook veel bewegingsvrijheid om zijpaden in te slaan, en af en toe wandelde hij dan zelfs wel een eindje mee. Maar hij kon ook minder toegeeflijk zijn en ongezouten kritiek leveren, zij het ook hoffelijk of ironisch verwoord. Harde woorden jegens zijn promovendi waren uitzonderlijk, voor zover ik weet. Liever trad hij op als de gastvrije professor die zijn studenten thuis ontving, zoals dat gebruikelijk was in de negentiende eeuw. Door de jaren heen heeft het een gedenkwaardige reeks bijeenkomsten aan de Stokweg in Rhenen opgeleverd, waar we als promovendi ons onderzoek bespraken en ons lieten fêteren aan de royaal gedekte tafels van Van den Berg en zijn echtgenote Boudewine. De laatste keer, ter gelegenheid van zijn 75^e verjaardag, lieten zij ons bovendien door hun huis dwalen om een boek te kiezen uit hun rijk gesorteerde bibliotheek en het mee naar huis te nemen.

Inmiddels was Van den Berg met pensioen, maar hij viel bepaald niet stil. Hij bleef conferenties bezoeken en schrijven, bijvoorbeeld over Jacob Geel, met wie hij zich wel eens letterlijk heeft vereenzelvd, en ook over Rijklof Michael van Goens, Willem Bilderdijk, Multatuli en, uit de eigen tijd, J.J. Voskuil – schrijvers met wie hij zich evenzeer verwant moet hebben gevoeld om hun tegendraadsheid, geestigheid en virtuoze buitensporigheid. Aan de 110 titels die zijn bibliografie al telde bij zijn emeritaat, voegde hij nadien nog minstens veertig publicaties toe, waaronder *Alles is taal geworden* (2009), het grote overzichtswerk van de negentiende-eeuwse Nederlandstalige literatuur dat hij schreef met Piet Couttenier. Als iemand die zichzelf ruimschoots bewezen had, leek Van den Berg er wel steeds meer moeite mee te hebben om commentaar op zijn werk te krijgen. Toen ik in een – overigens waarderend – besprekingsartikel een aantal bedenkingen had verwoord bij *Alles is taal geworden*, reageerde hij met een lange mail waarin hij mij puntsgewijs van repliek diende. Mijn antwoord met nadere uitleg overtuigde maar gedeeltelijk, liet hij weten. Maar wrokkig bleek hij niet. Na een tijdje vroeg ik behoedzaam of hij de hond zou loslaten als ik bij hem zou aanbellen. Hij mailde terug dat die hond, als hij hem had, mij kwispelend tegemoet zou komen.

Het is tekenend voor de stijl van Van den Berg, ook voor zijn schrijfstijl, waarin hij een voorliefde had voor doorgetrokken vergelijkingen en minder courante bewoordingen. Zichzelf presenteerde hij de laatste jaren graag als een ‘geront’, en vroeger ook wel als een ‘faun’. Een huiselijke faun dan wel: hoewel hij een bedreven charmeur was, liet hij voortdurend weten hoe verknocht hij was aan Boudewine, hoe trots op zijn kinderen en kleinkinderen, hoe ingenomen met zijn huis in het landelijke Rhenen. Vanuit die uitvalsbasis kon hij de positie van eigenzinnige buitenstaander betrekken: een schapenhouder in de literatuurwetenschap, een letterkundige die vijftien jaar aan de Amsterdamse Singel werkte zonder deel uit te gaan maken van de literaire coterie van de grachtengordel en die liever een boek schreef over het Veenendaalse leesgezelschap *Concordia* (1992). Het is vooral die autonome opstelling, denk ik, die Van den Berg tot een inspirerende leermeester voor zijn promovendi heeft gemaakt, een leermeester ook in de toekomst. Zoals ik al tegen hem zei toen hij in 1999 afscheid nam van de Universiteit van Amsterdam: je zult gewoon onze promotor blijven.

Toespraak gehouden bij de uitvaart op 22 augustus in Rhenen

[Lees ook het IM van Marita Mathijsen](#)

[...en dat van Peter van Zonneveld](#)

[Willem van den Berg in de dbnl](#)

2.2. Pas verschenen (I): *P.C. Hooft en de ongeziene, eerste 'fontein' van Amsterdam* [ingezonden mededeling van Jan Noordegraaf, Amsterdam]

Volgens versjes van de Amsterdammer P.C. Hooft kon kort na 1600 zijn stad roem ontlenen aan het huis en aan de fontein van signor Luz. Hij was evenwel de enige die dat zag. Sion Luz is een veelbesproken figuur maar aan zijn huis, met een galerij en met maar liefst een fontein, werd de afgelopen vier eeuwen voorbijgegaan.

Toch moet het een heel indrukwekkend huis zijn geweest en fontein en er rond de eeuwwisseling in Holland nog niet te vinden. Hoe zag dat huis eruit en had Hooft soms de allereerste fontein van Amsterdam op het oog? Die vragen heeft niemand zich ooit gesteld, maar worden nu beantwoord door zogeheten kwijtscheldingsregisters te combineren met zes- en zeventiende-eeuwse kaarten, met tekeningen en prenten, en met een opmeting uit 1646/1647 van een huizencomplex dat eerder voor het chique Oudezijds Herenlogement werd gehouden.

Hooft had tijdens zijn grand tour allerlei fontein gezien, maar wist niet wat hij zag toen hij in zijn eigen stad bij Luz een 'fontein' aantrof. Welke fontein was Hooft kort tevoren in Frankrijk, Italië en Duitsland tegengekomen en wat weten wij over West-Europese fontein of die in Amsterdam in Hooft's eeuw?

En wat had de burgemeesterszoon Hooft eigenlijk bij Sion Luz te zoeken? Deze Luz was weliswaar kunstverzamelaar, was bovendien als koopman actief en onderhield goede contacten met Maurits en met Maria Stuart, maar bovenal was hij de officiële lommerdhouder van Amsterdam. Hooft kwam vast niet bij Luz over de vloer om iets te belenen, maar het huis dat hij bezong blijkt wel degelijk de bank van lening.

Gerrold van der Stroom, *P.C. Hooft en de ongeziene, eerste 'fontein' van Amsterdam*. Door Hooft bezongen huis, fontein en galerij van Sion Luz (Luz) eindelijk in beeld. (Amsterdam: Stichting Neerlandiek VU & Münster: Nodus Publikationen 2017). 128 blz., 27 ills. in zwart-wit en kleur, € 19,50 excl. verzendkosten.

Stichting Neerlandiek VU, Amsterdam ISBN/EAN 978-90-8880-035-1

Bestellen via info@jnoordegraaf.nl of via Nodus Publikationen, Postfach 5725, D-48031 Münster (<http://elverdissen.dyndns.org/~nodus/>)

2.3. Pas verschenen (II): *Neerlandica Wratislaviensia* 26

[ingezonden mededeling van Jan Noordegraaf, Amsterdam]

Het onlangs verschenen deel 26 van *Neerlandica Wratislaviensia* bevat een negental artikelen op het gebied van de letterkunde, cultuur en taalkunde. Er een discussiestuk opgenomen over 'het einde van het Nederlands'. Drie boekbesprekingen sluiten deze aflevering af. Ik geef een overzicht van de inhoud van het nummer.

Letterkunde

- Michal Czerenkiewicz, 'History, power and the providential order in the Neo-Latin Drama *Theodoricus* by Nicolaus Venulaeus' (11-31);
- Joanna Kozikowska, 'Speelgoed van de slager: slachtdienren en kinderspel in de vroegmoderne Nederlandse literatuur' (33-65);

Cultuur

- Chris Joby, 'Approaches to writing a social history of Dutch in Japan' (69-91);

Taalkunde

- Milana Baslerová, 'Het gebruik van bepaalde en onbepaalde lidwoorden in het Nederlands door Tsjechische studenten Nederlands' (95-108);
- Joke Bossens, 'Kiésłowki's *Dekalog* doorheen tijd en ruimte: Poolse realia in Nederlandse ondertitels' (109-132);
- Denisa Földešiová, 'Fraseologismen en spreekwoorden met gendersemantiek in hedendaags Nederlands en hun Tsjechische equivalenten' (133-158);
- Robertus de Louw, 'Belgian vs. Netherlandic Dutch - Language (variety) awareness among Polish students of Dutch' (159-179);
- Muriel Waterlot, 'Bevordering van interculturele competentie in het universitair vertaalonderwijs' (181-199);
- Katarzyna Wiercińska, 'Diminutief in de dagelijkse sociale interacties in Vlaanderen' (201-219);

Het discussiestuk is van de hand van Wilken Engelbrecht en heeft als titel 'Dreigt werkelijk het einde van het Nederlands?' (221-232). In de rubriek boekbesprekingen stelt Stefan Kiedroń de door Jana Engelbrechtová bezorgde Tsjechische editie (2014) van Hugo Grotius, *Bewijs van den waaren godsdienst* (1622) aan de orde; Salomon Kronenberg, *De binnenplaats van Babel* (2014) wordt besproken door Jacek Karpiński,

terwijl het *Basisboek historische taalkunde* van Henk Bloemhoff en Nanne Streekstra (2015) gerecenseerd wordt door Joop van der Horst en Anne Tamm.

Neerlandica Wratislaviensia 26. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2016 Onder redactie van Stefan Kiedroń en Jan Urbaniak (= Acta Universitatis Wratislaviensis no 3760). 244 pp. ISSN 0239-6661 (AUWr); ISSN 0860-0716 (NW).

2.4. Schemerarchieven (23)

[Stadsarchief Amsterdam](#)

2.5. De werkbank (23)

[KB – de digitale bronnen](#)

[Koen kon toveren met woorden: in memoriam Koen Jaspaert, oud-Algemeen Secretaris Nederlandse Taalunie](#)

IVN-leden lezen *VakTaal* [online](#)

Reacties, opmerkingen en bijdragen
(en natuurlijk ook e-adreswijzigingen) naar:

Wim Klooster of Guido Leerdam,
wgk@xs4all.nl of guidoleerdam@gmail.com
www.ivnnl.com

Internationale
Vereniging voor
Neerlandistiek